

ข้อปจฉาเรื่องบ้านเชียงระหว่าง ดร. สด แสงวิเชียร กับ หม่อมเจ้า สุกัทรดิศ ดิศกุล

จดหมาย ๒ ฉบับที่นำเสนอ ณ ที่นี้ เป็นจดหมายของอาจารย์สด แสงวิเชียรที่มีถึง ม.จ. สุกัทรดิศ ดิศกุลทูลถามข้อสงสัยเกี่ยวกับวัฒนธรรมบ้านเชียงในบทความเรื่อง *Prehistoric Art* ที่พระองค์ท่านทรงนิพนธ์ตีพิมพ์ในหนังสือ *The Suan Pakkad Palace Collection* กองบรรณาธิการเห็นว่าจดหมายทั้ง ๒ ฉบับนี้เป็นจดหมายที่มีคุณค่าทางวิชาการ สามารถให้ความกระจ่างและความเข้าใจเกี่ยวกับวัฒนธรรมบ้านเชียงได้ดียิ่งขึ้น จึงได้นำมาตีพิมพ์โดยจะแบ่งออกเป็น ๓ ตอน ตอนแรกเป็นบทนิพนธ์ของม.จ. สุกัทรดิศ เรื่อง *Prehistoric Art* ตอนที่สองเป็นจดหมายของอาจารย์สดที่ทูลถามข้อข้องใจ และตอนที่สามเป็นลายพระหัตถ์ของม.จ. สุกัทรดิศตอบข้อข้องใจ

กองบรรณาธิการขอขอบพระคุณอาจารย์สดเป็นอย่างยิ่ง ที่ได้ส่งจดหมายที่มีคุณค่าทั้ง ๒ ฉบับนี้มาให้แก่วารสารเมืองโบราณ

Prehistoric Art

Professor M.C. Subhadradis Diskul

Among the prehistoric objects in the Suan Pakkad Palace collection, the most important ones came from the Ban Chieng site. They are now largely displayed on the upper floor of House V.

Ban Chieng is a small modern village situated on a mound which was originally a prehistoric site in Amphoe Nong Harn, Udon Thani Province, in north-eastern Thailand. In 1960 or 1961 a Fine Arts Department official picked up a few small sherds which he found unusual and sent them to the Fine Arts Department in Bangkok, but nothing resulted from this discovery. In 1966 Stephen Young, son of a former American ambassador, went there to do anthropological research. He also found several large handsome and intricate red-on-buff spiral designs. He showed them to Princess Chumbhot, who suggested that he should get in touch with the Fine Arts Department. The Department then sent an archaeologist to conduct test excavations at Ban Chieng in 1967; the report, unfortunately never published for the general public, stated that the pottery, plain and painted, was found in burial association with bronze artifacts. Some specimens of the pottery were dated by the thermoluminescence process at the laboratory of the University of Pennsylvania in the United States in 1968 and 1971 and these were found to be around 4000 B.C.

In late 1971 and early 1972 new construction at Ban Chieng village produced a large number of painted pots, so unusually handsome that they immediately became

prize pieces for collectors and led to a wide range of clandestine diggings. The Fine Arts Department then did two more excavations at Ban Chieng and in 1972 there was a joint excavation there by the Faculty of Archaeology, Silpakorn University and the Faculty of Social Welfare of Thammasat University. The Fine Arts Department also managed to have laws passed protecting the area and forbidding further private digging or trading of the artifacts. Those who possessed objects from Ban Chieng were required to register them with the Fine Arts Department.

In 1973 the University of Pennsylvania became interested in the site and an agreement was reached between the University and the Fine Arts Department with the help of the Ford Foundation to do the systematic excavation at Ban Chieng in an inter-disciplinary programme designed to strengthen the Faculty of Archaeology, Silpakorn University; to train senior Thai students and junior professionals; to bring in collaborating scientific specialists for short-term research topics; and to involve archaeologists from other Southeast Asian countries.

The excavations were carried on in 1974 and 1975. According to an article entitled "Ban Chieng: a Mosaic of Impressions from the First Two Years" by Chester Gorman and Pisit Charoenwongsa in *Expedition* Vol. 18, No. 4, Summer 1976, published by the University Museum of the University of Pennsylvania, the two archaeologists have tentatively divided the site at Ban Chieng into 7 stratigraphic sequences, as follows:

<i>Phase</i>	<i>Associated Pottery Styles and Markers</i>	<i>Approximate Dates</i>	<i>Significant Finds</i>
VII	Historic Thai celadons, Chinese blue-on-white porcelains, local N.E. Thai earthenwares.	A.D. 1600-1800	Historic assemblages; clay pipes, pottery, bronze and iron artifacts.
VI	Red slipped and burnished pottery (cruder than earlier material).	300-250 B.C.	Late prehistoric funerary phase at Ban Chieng. Iron Age tool assembly, glass beads, special alloys for jewelry.
V	Red-on-buff Ban Chieng painted (freehand painted pottery).	1000-500 B.C. (Tentative)	Continuation of Iron Age and bronze metallurgy, supine burials with rich funerary offerings.
IV	Incised and painted pottery: geometric and curvilinear designs.	1600-1200 B.C.	Numerous bronze objects; bimetallic artifacts showing the initial appearance of iron smelting and forging.
III	Cord-marked vessels with elaborate curvilinear incised design.	2000 B.C.	Jar burials of children, sophisticated hunting activity, e.g. "Nimrod's grave" Some bronze artifacts.
I and II	Black to grey burnished and incised pottery; decorated and undecorated "beaker" forms, and a variety of cord-marked and burnished vessels.	3600-2900 B.C.	The interface between these two burial phases is difficult to place exactly in time. Flexed burials were found only in these two basal phases and one flexed burial contained a cast bronze spearhead. One burial from this phase wore bronze anklets, another bronze bracelets.

The earliest date of Ban Chieng has not yet been accepted by every prehistorian. Some would say that since Ban Chieng was a prehistoric cemetery site, it is difficult to believe in the stratigraphic sequences. Some scholars, though accepting the earliest Ban Chieng date through Carbon 14 testing, believe that the Ban Chieng culture developed only in a limited space since the Ban Kao culture in western Thailand was still in a late neolithic stage though it was about 2000 years later than the Ban Chieng bronze culture. However, one cannot deny the extreme beauty of the painted pottery at Ban Chieng as well as the high technique of casting bronze.

In the Suan Pakkad Palace Collection there is a delightful display of Ban Chieng pottery as well as bronzes and beads. The pottery includes unpainted and painted pieces, all made by hand, without using turning wheels. They can be divided into five types: flower-pot-form with or without stand, tray or vase-form and water-pot form. Apart from the above-mentioned

objects, there are also terracotta rollers which might have been used to make designs on cloth or on the skin and might also have served as talismans.

Other remarkable prehistoric objects displayed on the upper floor of House V are two blue glass bracelets, large beads, and bronzes with beautiful designs from Ban Don Tarn, Nakhon Panom Province; ivory and bronze bracelets, and stone moulds for bronze axe heads from Ban Phak Tob, Amphoe Nong Harn, Udorn Thani Province. It is also from Ban Phak Tob that most of the prehistoric black pottery in the Suan Pakkad Palace collection come. There are also displayed bronze bracelets from Ban Kut Kwang Soi, Amphoe Non Sang, Udorn Thani Province and chess-designed painted pottery from Ban Pang Khon, Sakon Nakhon Province. The above-mentioned provinces are all situated in north-eastern Thailand.

In House VII at the back part of the Suan Pakkad Palace compound are exhibited some more prehistoric

objects such as pottery and bronze bracelets from Ban Phak Tob, Ban Chieng and Ban Kut Kwang Soi. Also exhibited are some iron implements from Ban Don Ta Pet, Kanchanaburi Province and three bracelets from

Amphoe Don Chedi, Supanburi. The last two provinces are in western Thailand. A few neolithic implements from various parts of Thailand are exhibited in a small case in the east room of House I.

พิพิธภัณฑ์สถานก่อนประวัติศาสตร์ ภาควิชากายวิภาคศาสตร์
คณะแพทยศาสตร์ศิริราชพยาบาล

๗ มิถุนายน ๒๕๒๖

ทูล ท่านสุภัทรรติศ ดิศกุล ทรงทราบ

เมื่อวาน (๖ มิ.ย. ๒๖) กระจ่อมมโซคติได้รับหนังสือ The Suan Pakkad Palace Collection โดยคุณท่าน* ส่งคนมา มอบให้ กระจ่อมมโตใจมากเพราะเคยไปที่วังสวนผักกาดหลายครั้ง ทุกครั้งที่ไปก็ดูเฉพาะสิ่งของที่รวบรวมจากสมัยก่อนประวัติศาสตร์ ไม่เคยเข้าไปดูสิ่งของอื่นที่รวบรวมไว้ตามห้องต่าง ๆ ฉะนั้นเมื่อได้รับหนังสือก็เปิดดูตอนก่อนประวัติศาสตร์ก่อนและยังไม่ได้ดู บที่อื่น ๆ เพราะมีความรู้ไม่พอ เมื่อเห็นรูปหนังสือและภาพประกอบภายใน กระจ่อมมก็เข้าใจว่าหนังสือเล่มนี้คงจะแพร่หลายไปมากทั้ง ในประเทศและต่างประเทศ และที่สำคัญเข้าใจว่าจะใช้เป็นหนังสืออ้างอิงกันมาก

กระจ่อมมจึงพลิกไปดูคำอธิบายปรากฏว่าข้อความตอนนี้นิพนธ์โดยฝ่าบาท ทำให้เข้าใจว่าหนังสือคงจะมีคนใช้มากตามที่ เข้าใจในตอนต้น แต่เนื่องจากข้อความที่ทรงไว้มีข้อความที่สงสัยอยู่ ๒-๓ ข้อ กระจ่อมมจึงขอถือโอกาสเขียนจดหมายนี้มารบกวน หวังว่าจะไม่เป็นที่รบกวนฝ่าบาทจนเกินไป

เรื่องที่กระจ่อมมสงสัยก็คือเรื่องของอายุที่บ้านเชียง ในหน้า ๑๘ ฝ่าบาททรงไว้ว่า "Some specimens of the pottery was dated by the thermoluminescence process at the laboratory of the University of Pennsylvania in the United States in 1968 and 1971 and these were found to be around 4000 B.C." (หรือประมาณ ๖,๐๐๐ ปีมาแล้ว) ฝ่าบาทไม่ทรงต่อไปอีก แต่ข้อความที่ทรงไว้หัวนั้น ได้ทำให้เกิดความเข้าใจผิดอย่างมากต่ออายุของบ้านเชียง ทั้งชาวไทยและชาวต่างประเทศลงทุน มากมายเพื่อไปซื้อข้าวของที่ขุดขึ้นโดยชาวบ้าน เพราะเข้าใจว่าเป็นวัฒนธรรมที่เก่าแก่มาก ควรจะรวบรวมไว้เป็นสมบัติ ทำให้เกิดการ ขุดค้นทำลายหลักฐานที่บ้านเชียงจนหมดสิ้น ข้อความที่ฝ่าบาททรงไว้ว่า "clandestine diggings" กระจ่อมมเข้าใจว่ายังไม่สม กับความเสียหายที่เกิดขึ้น เรื่องนี้มหาวิทยาลัยเพนซิลวาเนียไม่เคยพิมพ์ข้อความโดยอมรับผิดในเรื่องนี้ แต่ใน ค.ศ. ๑๙๗๓ มหาวิทยาลัย กลับส่งคณะมาร่วมการขุดค้นกับคณะของมหาวิทยาลัยศิลปากร ทำให้คุณพิสิฐและนาย Chester Gorman** พิมพ์ตารางที่ ฝ่าบาทสอดลงมาในหน้า ๑๘ แบ่งชั้นดินและสิ่งของที่ขุดพบออกเป็น ๗ ชั้น ในชั้นที่ V มีข้อความเขียนไว้ดังนี้

V	Red-on-buff Ban Chieng painted (freehand painted pottery).	1000-500 B.C. (Tentative)	Continuation of Iron Age and bronze metallurgy, supine burials with rich funerary offerings.
---	--	---------------------------	--

ถ้าเข้าใจตามนี้ก็เข้าใจว่าในชั้นที่ ๕ (V) มีอายุที่ยังไม่ได้รับรองประมาณ ๒,๕๐๐-๓,๐๐๐ ปี (ตัดสินมา ๓,๐๐๐ ปีจากรายงานครั้งแรก) แต่เป็นที่น่าเสียดายที่ข้อความนี้ไม่ได้ถูกเผยแพร่ในหมู่คนไทยที่ยังคงหลงข้อความเดิมที่เคยโฆษณาไว้ ความเก่าแก่ของบ้านเชียงจึงเกิดความเข้าใจผิดอยู่จนกระทั่งเวลานี้ กระจ่อมมถือว่าอันนี้เป็นความผิดของทางกรมศิลปากร ที่ไม่ให้อายุที่ถูกต้องในหมู่คนไทยเอง แต่ปกปิดไว้เกรงว่าจะกระทบกระเทือนไปถึงมหาวิทยาลัยเพนซิลวาเนีย นาย Chester Gorman จึงถูกยกย่องเป็นวีรบุรุษ เมื่อครั้งมหาวิทยาลัยจัดแสดงนิทรรศการบ้านเชียงเป็นเรื่องแพร่หลายไปทั่วโลก ทำให้วิชาการด้านนี้เกิดการเข้าใจผิดเป็นครั้งที่สอง

*คุณท่าน หมายถึง ม.ร.ว. พันธุ์ทิพย์ บริพัตร เจ้าของวังสวนผักกาด

** Ban Chieng a Mosaic of Impressions from the First two years by Chester Gorman and Pisit Cheroenwangsa in Expedition Vol. 18 No. 4, Summer, 1976

ในชั้นที่ III

III Cord-marked vessels with elaborate curvilinear incised design.	2000 B.C.	Jar burials of children, sophisticated hunting activity, e.g. "Nimrod's grave" Some bronze artifacts.
--	-----------	---

ตามคำอธิบายนี้ชั้นที่ ๓ (III) จะมีอายุประมาณเกือบ ๔,๐๐๐ ปี มีหลักฐาน คือ พบศพเด็กฝังในตุ่ม ดำรงชีวิตอยู่ด้วยการล่าสัตว์ ตัวอย่าง "Nimrod's grave" พบเครื่องมือ เครื่องใช้ เครื่องประดับ ทำด้วยสำริด กระหม่อมอยากรู้ว่า Nimrod เป็นใครหรือเป็นอะไร คงพบคำนี้ใน Webster's Dictionary เล่มโต เป็นนามกกล่าวใน คัมภีร์ไบเบิล เป็นกษัตริย์และนักล่าสัตว์ ไม่ทราบว่ามี ความหมายอย่างไร จากลักษณะของเครื่องปั้นดินเผาเป็น cord-marked vessels เป็นลักษณะของเครื่องปั้นดินเผาที่พบมากในสมัยหินใหม่ ซึ่งได้มีการขุดค้นและศึกษากันมากที่ จ.กาญจนบุรี โดยเฉพาะที่หมู่บ้านเก่าและที่ถ้ำเขาสามเหลี่ยม แต่ฝ่ายาพนธ์ไว้ใน หน้า ๒๐ ว่า

"The earliest date of Ban Chieng has not yet been accepted by every prehistorian.....Some scholars, though accepting the earliest Ban Chieng date through Carbon 14 testing, believe that the Ban Chieng culture developed only in a limited space since the Ban Kao culture in western Thailand was still in a late neolithic stage though it was 2000 years later than the Ban Chieng bronze culture." เป็นตอนที่กระหม่อมยังไม่เข้าใจอย่างยิ่งเพราะ กระหม่อมเข้าใจว่าวัฒนธรรมที่บ้านเก่านี้เป็นสมัยหินใหม่ การตายอายุโดยวิธีคาร์บอน ๑๔ ได้ประมาณ ๓๗๗๐ ± ปี การเก็บถ่านไปหาอายุที่เก่าแก่ กระหม่อมได้ตามไปดูเขาเก็บ เพื่อศึกษาให้รู้ว่าเขาเก็บอย่างไรและโดยวิธีไหน แต่กระหม่อมเสียใจที่จะทูล ฝ่ายาทให้ทรงทราบ ว่าไม่เคยเห็นและไม่เคยรู้ว่าการเก็บถ่านที่บ้านเชียงนั้นเขาทำกันอย่างไร และใครเป็นคนเก็บ ในการขุดค้นที่บ้าน เชียง ตามที่เขาเคยถามกระหม่อมให้ไปช่วยเรื่องกระดูก ปรากฏว่าเจ้าหน้าที่ชั้นผู้ใหญ่ที่ควบคุมการขุดค้นนั้น ไม่เคยลงไปควบคุมการขุดค้น ซึ่งทำโดยนักศึกษาศิลปากร และคนงานที่มารับจ้าง กระหม่อมเองก็ไม่ได้อยู่กับเขาตลอดเวลา แต่สะดุดในคำพูดของเขาประโยคหนึ่งว่า ทำไมกระหม่อมจึงลงไปขุดค้นกับเขาด้วย แสดงว่าเขาไม่ได้ลงไปเองเลย การเก็บถ่านไปหาอายุนั้น เก็บไปแล้ว แต่ใครเก็บได้เก็บเอา จะถูกวิธีหรือไม่หรือเก็บอย่างไรดูจะไม่มีใครเอาใจใส่ กระหม่อมจึงขอพูดในที่นี้ว่า อายุบ้านเชียงโดยวิธีคาร์บอน ๑๔ นั้น กระหม่อมไม่เชื่อถือ ถ้ายอมรับว่าการหาอายุที่บ้านเก่าถูกต้อง คือ สมัยหินใหม่ของประเทศไทยมีอายุประมาณ ๔,๐๐๐ ปี ฉะนั้นการที่นิพนธ์ไว้ว่า "though it was 200 years later than the Ban Chieng bronze culture" ก็ต้องหมายความว่า bronze culture ของบ้านเชียงนั้นต้องมีอายุถึง ๖,๐๐๐ ปี เขาเอาอะไรเป็นหลักฐาน จึงเป็นสาเหตุให้ฝ่ายาททรงบันทึกไว้เช่นนี้ ฝ่ายาทจะอ้างคำกล่าวเกี่ยวกับชั้น I และ II ซึ่งกล่าวไว้ดังนี้ว่า

I and II Black to grey burnished and incised pottery; decorated and undecorated "beaker" forms, and a variety of cord-marked and burnished vessels.	3600-2900 B.C.	The interface between these two burial phases is difficult to place exactly in time. Flexed burials were found only in these two basal phases and one flexed burial contained a cast bronze spearhead. One burial from this phase wore bronze anklets, another bronze bracelets.
---	----------------	--

อายุตามที่ลอกลงมานี้ก็จะเป็นประมาณ ๔,๕๐๐ ถึง ๕,๐๐๐ ปี มากกว่าที่บ้านเก่าจริง ๒,๐๐๐ ปี แต่กระหม่อมอยากทูลถาม ฝ่ายาทในเรื่องโครงกระดูก ๒ โครงนี้ได้มากน้อยแค่ไหน เขาทำคาร์บอน ๑๔ จริงหรือเปล่า และแน่พระทัยหรือเขาไม่ได้ขุดดินลงไปลึกก่อนฝัง จึงมีลักษณะเป็น flexed burial การพบกำไลเท้า กำไลมือ แสดงว่าการทำสำริดได้ทำมานานกว่านั้นขึ้นไปอีก กระหม่อมขอจบเรื่องที่กระหม่อมสงสัยเพียงเท่านี้ ถ้าพบข้อสงสัยอะไรเพิ่มเติมจะทูลไปถามอีก กระหม่อมกราบขออภัยที่ ต้องเขียนจดหมายแบบนี้มารบกวนฝ่ายาท

มหาวิทยาลัยศิลปากร

วันที่ ๑๐ มิถุนายน ๒๕๒๖

เรียน คุณหมอสุดทราบ

ผมได้รับจดหมายคุณหมอลงวันที่ ๗ มิถุนายนแล้วด้วยความขอบคุณ ก่อนอื่นผมใคร่ขอเรียนว่าผมมิได้ยึดถือว่าตัวผมเองเป็นนักก่อนประวัติศาสตร์ (Prehistorian) แต่ถือว่าตัวเองเป็นนักประวัติศาสตร์ศิลปะ (Art Historian) เท่านั้น แต่ในเมืองไทยวิชาทั้งสองประเภทนี้มักเรียกรวมกันว่าโบราณคดี (Archaeology) มาตั้งแต่สมัยสมเด็จพระปรมหาราชวรางกูร ด้วยเหตุนี้จึงมักเรียกรวม ๆ กันต่อลงมาจนปัจจุบันนี้ อันอาจทำให้เกิดความเข้าใจผิดขึ้นได้

ความจริงโบราณคดีก่อนประวัติศาสตร์ในพิพิธภัณฑ์วังสวนผักกาดนั้น น่าจะเป็นคนอื่น เช่น คุณชิน อยู่ดีเขียน แต่เนื่องจากผมเห็นว่าของที่คุณพันธุทิพย์เธอมีอยู่ ก็มีชื่อของที่ได้มาจากการขุดค้น แต่เป็นของที่ชาวบ้านนำมาขาย ด้วยเหตุนี้จึงรับอาสาเขียนเอง โดยใช้เอกสารที่นักก่อนประวัติศาสตร์เขาได้เขียนขึ้นไว้แล้ว และถ้าจะมีการถกเถียงกันต่อไปอีกก็เป็นของธรรมดาที่สมควรจะมีขึ้น ที่คุณหมอตถามมานั้น ผมใคร่ขอตอบดังต่อไปนี้คือ

๑. คือว่ามหาวิทยาลัยเพนซิลเวเนียทดลองอายุโดยวิธี Thermoluminescence นั้นปรากฏอยู่ในหนังสือ Expedition ของมหาวิทยาลัย Vol. 18 No. 4, Summer 1976 หน้า ๑๕ ทางด้านขวามือ ขอให้คุณหมอลองเปิดดูได้ การที่เขาค้นพบอายุใหม่ไว้ในตารางที่ท้ายบทความหน้า ๒๖ ก็แสดงแล้วว่าเขายอมรับว่าที่เขาทดลองไว้โดยวิธี Thermo นั้นผิดไป

๒. เรื่อง Nimrod's grave นั้นผมเข้าใจว่าจะเป็นศัพท์ที่เข้าใจกันในหมู่นักก่อนประวัติศาสตร์ คงจะเกี่ยวกับการขุดใน Middle East เรื่องนี้แม่นาย Chester Gorman จะถึงแก่กรรมไปแล้ว แต่นายพิสิฐ เจริญวงศ์ ผู้เขียนร่วมก็ยังมีอยู่ ผมเข้าใจว่าคุณหมอลงจะเขียนจดหมายไปตามนายพิสิฐ เจริญวงศ์ ที่กองโบราณคดี กรมศิลปากรได้

๓. เรื่องการขุดค้นที่บ้านเก่าและผมว่าเป็น Late Neolithic นั้น เพราะปรากฏว่านักศึกษาที่ไปขุดได้ค้นพบเศษสำริดด้วย แม้ว่านาย Sorensen จะไม่ยอมรับก็ตาม เรื่องนี้ขอให้คุณหมอลองถามอาจารย์ปรีชา กาญจนาคม คณะโบราณคดี มหาวิทยาลัยศิลปากร ที่ไปร่วมขุดค้นด้วย ก็คงจะได้ความกระจ่างแน่นอน ส่วนที่ผมอ้างมานั้นเป็นคำกล่าวของ Dr. H.G. Quaritch Wales ได้กล่าวไว้กับผมก่อนที่จะถึงแก่กรรม Dr. Wales เชื่อตามผล Carbon 14 test ของมหาวิทยาลัยเพนซิลเวเนียจึงได้กล่าวเช่นนั้น อย่างไรก็ตามก็ดี ถ้าคุณหมอลงดูในหน้า ๒๖ ของวารสาร Expedition ดังกล่าว ก็จะเห็นว่าเขาใช้คำว่า tentative ไปถึง ๓ ครั้ง ในหัวข้อบนครั้งหนึ่งตรงกลางเขียนสี่กลางตารางครึ่งหนึ่ง ด้านล่างอีกครั้งหนึ่ง แสดงว่าจะเป็นเรื่องที่ต้องค้นคว้ากันต่อไปอีกยังไม่สุดสิ้น

ด้วยเหตุนี้ ผมจึงเห็นว่าถ้าคุณหมอลงจะอ้างเหตุผลค้นคว้าต่อไปอีกก็จะเป็นการดี โดยคุณหมอลงเขียน review หนังสือ Suan Pakkad Palace Collection นี้ โดยเฉพาะที่เป็นตอนก่อนประวัติศาสตร์ หรือจะดียิ่งกว่านั้นขึ้นไปอีก ถ้าคุณหมอลง review catalogue ของ Ban Chiang Exhibition ที่กำลังแสดงอยู่ในอเมริกาขณะนี้ และคงจะแสดงอยู่อีกนาน ถ้าคุณหมอลงไม่มี ผมอาจจะให้ช่วยเขียนได้ การเขียนควรเขียนเป็นภาษาอังกฤษ ถ้าคุณหมอลงไม่ถนัดเขียนภาษาอังกฤษ อาจเขียนอย่างคร่าว ๆ แล้วให้ฝรั่งช่วยตรวจแก้ไขก็ได้ แล้วเราเอามาตรวจซ้ำอีกทีหนึ่งว่าตรงกับที่เราต้องการหรือไม่ วิธีนี้เป็นวิธีที่ผมใช้อยู่เสมอเวลาเขียนบทความภาษาอังกฤษ ผมแน่ใจว่า Journal ของสยามสมาคมคงจะยินดีตีพิมพ์บทความ review ของคุณหมอลงเป็นแน่

อนึ่ง ถ้าผมจำไม่ผิด Professor Charles Higham แห่ง Otago University, New Zealand ได้กล่าวกับผมว่าภาชนะเขียนสีแบบบ้านเชียงนั้นมีอายุราว ๒,๐๐๐ ปีเท่านั้น คือต่ำกว่าของมหาวิทยาลัยเพนซิลเวเนียลงมาอีก ๑,๐๐๐ ปี ด้วยเหตุนี้จึงเป็นข้อยืนยันอีกครั้งหนึ่งว่า การค้นคว้าทางด้านวิชาโบราณคดีก่อนประวัติศาสตร์ทางภาคตะวันออกเฉียงเหนือของประเทศไทยยังไม่ยุติ แต่จะรอจนยุติจึงค่อยเขียนนั้น ยังไม่ทราบว่าจะนานเท่าใด ดังนั้น ใครค้นคว้าได้ผลอย่างไร ก็เขียนตีพิมพ์ออกมาก่อน จะได้ถกเถียงกันไปด้วยไป ซึ่งข้อนี้ผมเห็นว่าคุณหมอลงมีความรู้และความสนใจน่าจะได้ร่วมด้วยคนหนึ่ง

ด้วยความเคารพ

สุภัทรดิศ ดิศกุล

คำศัพท์ว่า "Nimrod" ที่สงสัยนั้น เป็นชื่อเล่นที่นักโบราณคดีฝรั่งที่ทำการขุดค้นที่บ้านเชียงให้กับโครงการขุดผู้ขายโครงหนึ่ง นี่เป็นนิสัยของชาวต่างประเทศ เช่นอเมริกา ที่ชอบตั้งชื่อให้กับวัตถุสิ่งของหรือสิ่งมีชีวิตที่พบ ถ้าหากเป็นคนไทยขุดแล้วก็อาจจะให้ชื่อโครงกระดูกนั้นว่า นายรอด ก็เป็นได้